
Dominique MOISI¹

Ponovno pronalaženje Zapada²

KUDA NA ZAPAD?

Da li Zapad još postoji? Da li smo otišli iz svijeta sa dvije Evrope i jednog Zapada u svijet sa jednom Evropom i dva Zapada? Transatlanska tenzija zbog proteklog Sueckog debakla, napuštanje Francuza NATO saveza 1966, rat u Vijetnamu, i kriza zbog Evropskih projektila 1980-su zaustavljene zbog bolnih uspomena na Drugi Svjetski Rat, kao i zbog efekata ujedinjenja pod prijetnjom od Sovjetskog Saveza. Međutim, ako je dugoročni uzrok današnjeg emotivnog otuđenja bio 9 novembar 1989., dan kad je srušen Berlinski zid, kratkoročni katalizator je bio 11. septembar 2001. Protekle dvije godine Sjedinjene Američke Države su u ratu. Međutim, pokušaji da se Amerika izbori protiv novog zajedničkog neprijatelja, i da ponovno definiira Zapad u čisto negativnom svjetlu, su bili uveliko podjeljeni.

Islamski fundamentalizam, međunarodni terorizam, i oružje za masovno razaranje nisu imali isti udružujući efekat kao nekadašnja prijetnja Sovjetskog Saveza, jer se Evropa i Sjedinjene Države sve više razilaze u tome kako da se suoče s ovim prijetnjama. Ironično je to da su Sjedinjene Države od 11 septembra usvojile bizmarkijanski pristup spoljnoj politici, koja je bila dominantna politika krajem devetnaestog stoljeća u Evropi, tako što na dramatičan način koriste vojnu moć kao suštinu svoje strategije. U međuvremenu, Evropljani se ponašaju više kao idealistični Amerikanci početkom dvadesetog stoljeća, zagovarajući odmjerene i principijelne inostrane

¹ Foreign Affairs Nov/Dec 2003. Vol 82, Izdanje 6

² Priredila i prevela Mr. sci. Edina Bećirević, asistent na Fakultetu kriminalističkih nauka u Sarajevu

intervencije. Zamjena uloga ima duboke uzroke, koji su u biti proizašli iz političkih i društvenih promjena na obe strane Atlantika, i kao 11 septembar po sebi, duboko ukorijenjenih geopolitičkih trendova. To prihvatiti je izazov, i iako Evropljani i Amerikanci imaju različite interese, vrijednosti i senzibilitet, obe strane još uvijek trebaju jedna drugu i moraju raditi prema uspostavljanju novog operativnog modusa.

DVA ZAPADA, DVA NERAZUMJEVANJA

Evropljanima je uvijek bilo teško da razumiju Amerikance. Ovo je posebno izraženo danas, s ponovnim isticanjem negativnog američkog karaktera-nacionalističke religioznosti i netolerantnom sumnjičenju drugih. Šta više, ove sile, nisu izbalansirane nekadašnjim uzajamnim razumjevanjem evropske i američke elite. Ko bi danas tako strpljivo i s toliko osjetljivosti mogao pisati o francuskom ritualnom životu kao što je to radio Laurence Wylie Village u Vacluse? “ Mi prepoznamo Amerikanca bez obzira da li ga upoznamo kao praktičnog idealistu, “ pisao je švedski ekonomista Gunnar Myrdal 1944. Ipak današnje vođe više ne liče na bivšeg Sekretara Države Dean-a Archeson-a i John-a Foster Dulles-a, sa njihovim dubokim osobnim znanjem o Evropi i njenom nasljeđu.

Možda zato jer su Sjedinjene Države izgubile kompleks kulturne inferiornosti. Naposljetku, najbolji univerziteti u svijetu- mjesta gdje najbrilijantniji studenti iz Kine, Japana, čak i iz Njemačke žele studirati su sada univerziteti u Sjedinjenim Državama. Kako Amerikanci španjolskog i azijskog porijekla postaju izražajni, i kako se politički centri pomjeraju sa istočne obale prema Teksasu i Srednjem Zapadu, evropske studije su sve više na marginama univerziteskih nastavnih programa. Danas u očima mnogih Amerikanaca Evropa nije ni subjekt ni predmet historije. Postala je zabavni park, muzej, slatko mjesto koje posjećuju, zanimljivi eksperiment kolektivnog suvereniteta-i povrh svega sve veći izvor iritacije.

Evropski stav prema Americi se takođe promjenio. Kako Sjedinjene Države nisu postale imperija na način na koji su to bile Britanija i Francuska prije jednog stoljeća, američki imperijalistički projekat ove vrste koji se pojavljuje u proteklih nekoliko godina je fokusiran na Srednji Istok. Činjenica koja je sve dosadnija Evropljanima. U suočavanju sa revizionističim Sovjetskim Savezom, Zapad, Evropa i Sjedinjene Države su bili za održavanje statusa quo. Danas, ipak, revizionisti su Zapad

Sjedinjenih Država, dok Zapad Evrope ostaje zaglavljnjen u introspekciji i nepovjerljiv je prema promjenama. Ono što se Evropljani pitaju, jeste, kako će geografija njihovog kontinenta izgledati u budućnosti? Koje će se institucije pojaviti kroz rad evropskih ustavnih konvencija? Da li će Turska biti više zapadna ili evropska; Rusija više evropska ili zapadna? Sa razvijanjem krize evropskog identiteta, nije iznečuđuće da se pojaviljuje nova vrsta anti-amerikanizma.

Kao da podjeljena u svojoj institucionalnoj i geografskoj budućnosti, Evropa osjeća da treba postojati kao alternativa Sjedinjenim Državama-kao drugačiji i bolji Zapad. Istaknuti evropski intelektualci Jurgen Habermas i Jacques Derrida, u nedavnim antiratnim protestima vide pojavljivanje novog evropskog građanskog društva koje je izabralo da se definira protiv Sjedinjenih Država. Nažalost, Evropljani nisu izabrali da se definiraju na pozitivan način u ime čistog projekta iz Evrope. Za razliku od anti-američkih osjećanja iz prošlosti, ova vrsta anti-amerikanizma nije toliko reakcija na to šta Amerika radi, već na to šta predstavlja. Iako francuski predsjednik Jacques Chirac nije govorio u ime većine evropskih vlada kad se spektakularno usprotivio Sjedinjenim Državama zbog rata u Iraku, govorio je uglavnom u skladu sa javnim mišljenjem Evropljana.

TREBAJU JEDNI DRUGE

Za Washington je jednostavno da posmatra Evropu sa mješavinom indiferentnosti, saosjećanjem, i omalovažavajućim paternalizmom. Međutim, Sjedinjene Države još uvijek očajnički trebaju Evropu- iako ne zbog razloga zbog kojeg oni to misle. Čini se da Washington posmatra Evropu kao nešto između njegovog zamjenika šerifa i čistačice. "Amerika se bori, Evropa finansira, UN hrani", takvo mišljenje vlada. Problem ove vizije je to što se ne uklapa u geopolitički realitet današnjice. U našem kompleksnom, međusobno ovisnom svijetu "tvrde" i "meke" moći se sve više prepliću. Jasna definicija vojne sile je iščezla, a klasično shvatanje teritorija i granica je postalo stvar prošlosti.

U ovom kontekstu Sjedinjene Države trebaju Evropu- ne samo zbog njene obavještajne mreže, sofisticiranog pravosudnog sistema, humanitarnih napora, ili policije. Zapravo Evropa je najbolja zaštita koju Sjedinjene Države imaju protiv svog unutrašnjeg zla: svog izolacionističkog narcizma, svoje

ignorancije o tome šta drugi osjećaju i misle. Da bi postali istinski internacionalni na pozitivan, konstruktivan, republikanski način, Sjedinjene Države se moraju podsjetiti na najbolje aspekte prošlosti. Kako će u protivnom Amerikanci postići idealizam bez iluzija, i realizam bez cinizma? Učenje od prošlih evropskih imperija je takođe od velike važnosti za uspjeh američkih imperijalističkih poslova danas. Jedna od prvih lekcija u ovom smijeru- a koja se posebno odnosi na američku administraciju u Iraku-je da moć nikad ne treba da odredi šta je dobro za druge bez uključivanja tih drugih.

Ironično, multipolarni svijet koji manje dominira američkom hegemonijom je možda bolji za Sjedinjene Države. Međutim takav svijet može biti veća opasnost za sve druge uključujući Evropu. Juče su Sjedinjene Države direktno garantovale sigurnost Zapadne Evrope od sovjetske prijetnje. Sa današnjim raznolikim prijetnjama Evropa treba Sjedinjene Države skoro u istoj mjeri. Evropa se nikad ne treba isključivo oslanjati na vojnu mašineriju Sjedinjenih Država, i mora posjedovati kredibilnu vojnu silu ako želi da je Washington ozbiljno shvati. Međutim, očigledan san francuske vlade da kontrabalansira američku vojnu moć bi bila noćna mora za većinu vlada u novoj Evropi od 25 članica. Pokušati usaglasiti američku tvrdnu moć sa evropskom mekom moći može isprovocirati američku ljutnju i time uništiti evropske interese.

Iako se proteklih mjeseci rat riječi između dvije strane Atlantika uveliko smanjio – čak i između Amerikanaca i Francuza-mišljenja i osjećanja se u stvari nisu promjenila.

Tendencija Sjedinjenih Država da koriste evropsku prošlost protiv evropske sadašnjosti je uznemiravajuća. Evropa nije osuđena da bude kontigent izdaje i antisemitizma, stav koji se često pojavljuje u popularnim američkim magazinima kao što je Vanity Fair.

Anitsemitska djela u modernoj Evropi rade pojedinci, a ne države, i to nema veze sa evropskom prošlošću. Postoji jednako opasna tendencija na obe strane Atlantika da se vjeruje da su Jevreji u današnjoj Evropi primarni cilj diskriminacije, dok u Americi imaju lukav izvor uticaja. Ova podjela se mora ograničiti, jer nijedna od ovi tvrdnji nije istinita. U Evropi muslimani imaju mnogo više šanse da pate zbog diskriminacije i predrasuda , dok je moć Jevreja u Americi uvijek bila preuveličana.

Podjela na "novu" i "staru" Evropu sekretara odbrane Donalda Rumsfelda je takođe izvor teškoća za transatlanske odnose. Ova kategorizacija nije samo intelektualno pogrešna, već je i politički uvredljiva. Ako išta, onda je nova Evropa-Evropa Evropske Unije pokrenuta Franko-Njemačkim zdanjem. Stara Evropa nasuprot tome se sastoji od Balkana ili većinom istočnih dijelova Evrope, kao prvo i prvenstveno Rusije- zemalja koje sada teže ka uspostavljanju demokratskih institucija. Pretpostaviti, kao što neki Amerikanci to rade, da je stepen modernosti jedne zemlje određen time da li je uz Vašington ili ne je pogrešno vođena i ekstremno narcistička postavka. Evropska opsesija sa Sjedinjenim Državama ne treba da bude prepreka za odveć težak proces evropskih integracija.

Nažalost popularni antiamerikanizam ohrabruju neke evropske vlade, kao da su najkonzervativniji, ideološki, religiozni i nacionalistički elementi stavova Bušove administracije jedine ideje koje dolaze iz Sjedinjenih Država. Tendencija obe strane da se fokusira na najekstremniji diskurs one druge je jedan od najviše frustrirajućih aspekata transatlanskog odnosa. Istina je da je za mnoge Evropljane Amerika još uvijek zemlja mogućnosti, izvrsnosti i ekonomske dinamičnosti. Balansiranija ocjena, prije nego stvaranje porazne negativne karikature, je neophodna u izgradnji novog transatlanskog partnerstva.

IZGRADNJA MOSTOVA

Da bi djelovali zajedno Evropa i Sjedinjene Države ne moraju razmišljati na isti način, ali moraju razumijeti načine na koje i jedni i drugi djeluju. Da bi ovo osigurali budući ministar spoljnih poslova (ako bi se ikad stvorila ova pozicija) treba imati na raspolaganju prvorazredne izvore za analizu i predviđanje kao i jake institucionalne veze sa američkim partnerima.

Veza treba biti ostvarena između građanskih društava u Evropi i onih u Sjedinjenim Državama. Takođe se trebaju postaviti međuvladine "kontakt grupe" kako bi se proširila saradnja u ratu protiv terorizma i drugih vitalnih pitanja, kao što je Iran i WMD razmnožavanje.

S druge strane Sjedinjene Države ne mogu sebi dozvoliti luksuz ignorisanja UN-a. Na početku Hladnog rata Amerikanci su dali moć NATO-u. U svijetlu sadašnje svijetske debate došlo je

vrijeme da Sjedinjene Države daju UN-u istinsku snagu. Od Iraka do Sjeverne Koreje preko Izraelsko-Palestinskog konflikta, najbolje dugoročno rješenje će uključivati međunarodnu zajednicu. U skladu s tim Evropljani ne trebaju jednostavno razmišljati o UN-u kao o alatu koji obuzdava Sjedinjene Države.

Umjesto da koriste UN kao šapu u njihovom rivalstvu, Amerikanci i Evropljani trebaju izvući svoje izvore i razmišljati na najbolji način o reformisanju suočeni sa procjepom između svoje misije i svojih načina da izazovu zakonska pravila. Živimo u svijetu u kojem su vojne intervencije za borbu propale i prema tome nevaljale države su sve više potrebne. U ovom nezavisnom svijetu, gdje više ne ignorišemo probleme jedni drugih, trebamo raditi zajedno.

Pomirenje međunarodnog zakonskog poretka sa realitetom američke hegemonije biće teško. Evropa će ponekad morati prihvatiti, da revizionistički instinkti Sjedinjenih Država mogu biti legitimni, i da se svjetski status quo ne može uzeti zdravo za gotovo. U međuvremenu, Sjedinjene Države će morati prihvatiti implicitnu podjelu rada i biti spremne da popusti Evropi u nekim slučajevima, kao što će se i očekivati da se Evropa popusti u drugim.

Rezultat može proizaći u nešto kao što je prihvatanje Monro doktrine, sa transatlanskim partnerima gdje u nekim područjima jedna strana ima uticaj, čak i na neka pitanja koja reflektuje njihove de facto sfere interesa. Evropljani bi se fokusirali na Evropu sa posebnim naglaskom na Balkan i Mediteran, dok bi Sjedinjene Države imale prioritet u Americi i u Aziji. Oba Zapada bi podržavala umjerene vođe i promovirala vladavinu zakona u svojim sferama utjecaja. Saradivali bi na Srednjem Istoku u nastojanju da zatvore emocionalnu pukotinu između sebe zbog Izraelsko-Palestinskog konflikta. Obe strane bi djelovale zajedno u stvaranju nove doktrine prosvjetljenog intervencionizma u Africi.

U izgradnji nove moderne saradnje, Evropa treba učiti iz ambicija Sjedinjenih Država, a Sjedinjene Države iz umjerenosti Evrope. Amerika još uvijek sanja, i utiče na ljude da sanjaju, i ovaj revizionistički instinkt se može koristiti kao pozitivan uticaj. Međutim, Sjedinjene Države očajnički trebaju evropske postmodernističke instinkte kad su u pitanju ograničenja moći i njena refleksija na imperijalističko iskustvo, ako želi da izbjegne zaglavljivanje u razmirice u inostranstvu. Odgovorni

revizionizam- bolja alternativa imperijalističkom revizionizmu se može postići samo ako Amerikanci i Evropljani počnu razmišljati i planirati zajedno. Debata oko unilateralizma i multilateralizma će ostati umjetna ako jednostavno maskira evropsko odbijanje da djeluje ili američko odbijanje da se konsultuje sa saveznicima.

Najgori scenario će se desiti ako se američki Zapad okrene prevelikoj Prusiji - agresijom, širenjem, i opsesijom sa vojnom moći - i ako se evropski Zapad okrene Švicarskoj - sebičnoj i parohijalnoj, zamotanoj u neutralnost. Da bi se izbjegli ovakvi rezultati, pozitivnu, prije nego negativnu definiciju transatlanskog identiteta moraju probuditi lideri oba kontinenta. U izgradnji novog partnerstva ključ je, poseban legitimitet u skladu sa međunarodnom zajednicom. Da bi ovo postigli obe strane moraju djelovati zajedno kako bi reformirali UN, tako da postane institucija koja ima zube, i koju iskreno poštuje međunarodna zajednica. Radije nego da se takmiče za globalni uticaj ili da pokušavaju da nadmaše jedni druge sa tvrdom i mekom moći, Sjedinjene Države i Evropa moraju prihvatiti de facto podjelu na svoje sfere uticaja: nova Monroe doktrina za promjenjen svijet. Naposljetku obe strane moraju učiniti napore da prevaziđu svoje prirodene predrasude, u prevazilaženju kompleksa inferiornosti ili superiornosti. Evropljani moraju prihvatiti poseban međunarodni status Sjedinjenih Država, dok Amerikanci moraju otkriti vrline umjerenosti i samo-ograničenja.

Za buduće historičare, 9. novembar 1989. će označiti kraj starog Zapada- i početak neslaganja između američkih i evropskih interesa. Nadajmo se tome da će gorko rivalstvo koje se pojavilo nakon 11. septembra 2001. predstavljati nešto kao privremeni emotivni izljev, a ne kraj konstruktivnog transatlanskog partnerstva.